

ניצוצות בודדים על ידיד נפשי ר' יצחק אימס ורעייתו, הי"ד

נדמה לי שהכרתי את יצחק לפני כ-14 שנים, כשהיינו שנינו תלמידים ב"כולל בית הבחירה" שליד "מכון המקדש" בעיר העתיקה בירושלים. הקבוצה מנתה כחמישה עשר אנשים, מיישובים שונים, מרקע שונה, במגוון גילים וצבעי כיפה. המשותף היה הרצון ללמוד נושאים הקשורים להר הבית ולמקדש, מתוך הרגשה שבניין הבית השלישי מוטל עלינו ויש לעשות ככל הניתן להקמתו.

היזומה הייתה חדשנית, צמחה "מלמטה". הרבנים ישראל אריאל, נחמן כהנא ומרדכי רבינוביץ בנו את המסגרת, והם יחד עם רבנים אחרים מסרו את השיעורים. בשורה השנייה ישבו יצחק וחבר נוסף, עולה מברית המועצות, ולמדו בחברותא. מתוך ההיכרות הראשונית עם רמת השפה העברית ועם הרמה התורנית נדמה היה לי אז שיצחק בוודאי מתעניין ורוצה ללמוד, אבל יכולותיו מוגבלות.

בתום השנה התפרקה המסגרת הזו, אבל ביוזמת הרב צבי שלוה נוסד כולל חדש בכרמי צור. יצחק ואני היינו כבר "ותיקים", תלמידי שנה ב', לעומת התלמידים החדשים שהצטרפו כבני שנה א'. ישבנו זה לצד זה, חשבנו שאולי נהיה חברותא. בראשי כבר תיארתי שאצטרך להיות המדריך והעוזר ליצחק. די מהר התברר לי שטעייתי. למדנו באותה שנה את מסכת פסחים, ובפרט את הפרקים העוסקים בקורבן הפסח. לא רק שלמדנו את הדפים יחד, כחברותא לכל דבר, אלא שעד מהרה התברר הלהט של יצחק בקשר לצדדים המעשיים של הקרבת הקורבן ולאפשרות להקריב כבר באותה שנה את קורבן הפסח (במשך השנים הבאות למד הלכות שחיטה כדי להבין טוב יותר את השלב הזה בעבודת הקודש). כמובן, היה יצחק שותף ב"זכר לקורבן הפסח" - צליית גדי בתנור ב"ד בניסן כתרגול של הנדרש, יחד עם ביטוי מעשי לכמיהתנו וכיסופנו לחידוש הברית הלאומית שלנו עם הקב"ה המסומלת בקורבן הפסח.

כעבור כשנתיים הועלתה בכולל ההצעה להוציא לאור את הספר "שלטי הגיבורים", שנכתב לפני כ-400 שנה על ידי יהודי משכיל מאוד ותלמיד חכם - ר' אברהם פורטליאונה. הספר דן בתשעים פרקיו בהיבטים רבים ושונים של העבודה בבית המקדש. מה שמייחד ספר זה הוא לא רק מכלול הנושאים הנידונים, אלא שבכל אחד מהם מביא המחבר את הבסיס ההלכתי של אותו נושא כפי שזה מופיע

גדליה גינזבורג

במשניות, ברמב"ם ובספרים נוספים, יחד עם תיאור מעשי-ריאלי, כמובן בהתאם לידע ולטכנולוגיה שהיו ידועים בתקופתו. שליטתו בשפות רבות, כולל יוונית ולטינית, אפשרה לו להסביר שמות ומושגים המוזכרים בדברי חז"ל. פרשנותו בתחום זה מצוטטת ומקובלת על ידי חכמי ישראל רבים עד היום. לא ארחיב כאן על הספר, ואומר רק שזכינו שנינו שנמצאנו ראויים לעסוק ביצירה גדולה ומיוחדת זו. צמצמנו את שעות לימודנו עם שאר התלמידים והחלנו להקדיש שעות אחדות מדי שבוע לעבודה על הספר. קבענו לעצמנו כלל כי כל העבודה תיעשה על ידי שנינו בצוותא. כשאחד מאיתנו לא הגיע לכולל או רצה לשמוע שיעור מסוים, השני ויתר ולא המשכנו בעבודת הספר.

קראנו בעיון קטע קטע תוך כדי פענוח אותיות הדפוס הישן שלעתים לא היו ברורות. פעמים רבות התווכחנו על אות אחת, כשיצחק היה הקפדן וה'מדעי' יותר מבין שנינו. אם לא היינו בטוחים במילה או באות שמנו אותה בסוגריים. כשניסיתי לעיתים לוותר על הסוגריים הוא היה זה שהתעקש ועמד על דעתו שאין לנו רשות להחליט אפילו באות אחת בתוך הספר מבלי לציין זאת.

את ההערות לספר בדרך כלל אני ניסחתי, כי העברית היא שפת אם שלי ולא שלו. הוא כיבד תמיד את גילי (אני מבוגר ממנו בעשרים שנה) ואת ניסיוני. יחד עם זאת, לעתים היה מסתייג ומציע ניסוחים משלו. חברים שישבו לידינו היו מקשיבים לעתים ומתפלאים על עוצמת הוויכוח בינינו, לפעמים ביחס להבנת משפט, לפעמים על קוצו של יו"ד.

אני זוכר שברגעים כאלה הייתי מסתכל עליו, על עיניו הכחולות שנצצו משמחה כאשר דן בפרט כלשהו הקשור במקדש. ניסיתי להבין את ה"תופעה" ששמה יצחק אימס. לפני שנים לא רבות לא ידע אל"ף-ב"ת, לא חומש ולא סידור, ועכשיו יושב הוא לידי ודן בכובד ראש ובידענות בגופי דברים השייכים לבית המקדש.

ואיזה ראש היה לו! קודם כול הזיכרון. כל שיעור ששמע, מאמר שקרא, נחקק בראשו כחוקק בסלע. בלימוד השוטף, בשיעור הכללי או בעבודתנו על הספר, כשמישהו שאל: "איפה זה כתוב?" זכר יצחק את המקור שלמדנו לפני חודש או לפני שנתיים. השאלות ששאל או תשובה שנתן לשאלה של מישהו התבססו תמיד על מקורות מדויקים. רק לעתים מעטות היה מוריד את עיניו בביישנות ואומר "אני לא זוכר איפה למדנו את זה". אני נוטה להציע שמקרים אלו היו לאחר ליל שמירה שבו שמר משמרת אחת או יותר והעייפות טשטשה את זיכרונו באותו רגע.

ניצוצות בודדים על ידי נפשי יצחק אימס הי"ד, ורעייתו

כשהגענו למילים ביוונית, הוא חגג. הוא למד יוונית עוד בחו"ל, וכשאני נתקעתי הוא שמח לקרוא ולהסביר. היה לו מילון בבית והוא עשה שיעורי בית בתחום זה כדי למצות את הנאמר.

גם בלימודו את המחשב גרם לי התפעלות. אני הכרתי מעט יישומים, בעוד הוא למד בעצמו עוד ועוד אפשרויות, ובלעדיו המחשב לא היה משרת אותנו כראוי. גם כשציינו כמה סקיצות כדי להבהיר נושאים ש"התמונה יפה להם", כמו שיטות שונות בעניין מיקום הלשכות בעזרה או תיאור המכש להכנת שמן המשחה, ניסה את כוחו בעזרת תוכנה גרפית כדי לקבל שרטוטים נאים ומדויקים. הוא לא למד שימוש במחשב, אבל הוא רצה לנצל את הכלי והרצון דרבן אותו לנסות, לעשות, לטפס במדרגות מעלה מעלה.

יצחק לא למד בגן או בבית ספר ישראלי, ולא גדל על ידיעת הארץ. ראיתי איך נדלקות עיניו כשסיפרתי משהו מעברי כמדריך בבית ספר שדה באזור, או בכלל בארץ. הוא כל כך אהב את הארץ ורצה להשלים את כל מה שהיה חסר לו. הוא הצטרף לטיולים באזור במידת יכולתו וזמנו הפנוי, ושמח לשתף אותי במה ששמע, במיוחד כשהיה יכול לחדש דברים שלא הכרתי.

מתוך אותו רצון להכיר את תורת ארץ ישראל הרחבה, המקיפה, בא כמדומני חמש פעמים לבקר בסוכתנו, עם כל משפחתו. הסוכה שלנו התייחדה בכך שבכל שנה קושרה בעבודות מקוריות על נושא חדש. מגוון הנושאים וצורת הבעתם האמנותית משכו אותו. בדמיוני אני רואה אותו מנענע בראשו ומחייך מרוב התפעלות ושמחה על ההרחבה בנושאים שלא חשב עליהם, והנה גם הם בתוך הסוכה. הכול אפשר להכניס לתוך תורת ארץ ישראל ומצוותיה. הוא היה התממשות הביטוי "הווה שותה בצמא את דבריהם" – לא באדישות, כלאחר יד, כמותרות, אלא כ"צמא", כמי שזקוק מאוד לשתייה זו.

האידיאליזם שלו שעליו דובר רבות, שהביא אותו ללמוד, ללמד ולעשות בעניין הר הבית, היה קשור ביושר הפנימי שלו. מכיוון שלמד שאנו בתקופת הגאולה של עם ישראל, וללא ספק גם הפלא של עליית יהודי ברית המועצות קשור לכך, ראה את עצמו מחויב לתהליך, כדי לא להיות כפוי טובה לקב"ה וכדי לא להחמיץ את השעה. הוא לא היה "תחמן", לא היה "הסתדרותניק". הוא לא ידע ולא רצה "לעשות קומבינות" כמו ישראלים רבים. כן, הוא היה "פראיר". תמימות זו הקשתה עליו כשניסה לעבוד כעצמאי בתחום הגינון. הוא סיפר לי קצת על הקשיים עם הלקוחות:

גדליה גינזבורג

דחיית תשלומים, שינויים בהסכמים וכי"ב. נפעמתי מאמונתו באדם, הרבה מעל המקובל במחוזותינו היום.

תמיד כשבא לכולל או בנסיעותיו לירושלים בטרמפים או באוטובוס היה נושא איתו תרמיל גדול וכבד מלא ספרים. כיהודי ההולך עם הטלית והתפילין ולא משאירם בתא בבית הכנסת, כחייל הצמוד תמיד לנשקו – לקח איתו את ספריו. היו לו כמה סדרי לימוד במקביל. הוא למד במספר ספרים בתנ"ך, במשנה, בספרי מחשבה, במאמרים מצולמים בתוך עטיפות ניילון ועוד ועוד. כאילו רצה להספיק לבלוע הכול בבת אחת. הוא ידע כמה חסר לו מהעבר, ולא יכול היה לנבא כמה יחסר לו בעתיד. כך ניצל את הזמנים הקצרים שבין לבין לקריאה, ללימוד. ה'התגלגלות' בטרמפים לא הפריעה לו. פעמים רבות נסע איתי לצומת הגוש כדי לתפוס טרמפ לקריה או לבית חגי. לעתים היה מבקש שאברך אותו שיגיע טרמפ מהר כך שלא יגיע הביתה מאוחר מדי. כך בגשם וכך בשמש. פעמים רבות כשירד מרכבי והלך לטרמפיאדה עם התיק הגדול הסתכלתי עליו וחשבתי איפה מוצאים עוד אנשים כמוהו, עם התמדה מתמשכת של שנים ללימוד תורה ולהירתמות ההתנדבותית שלו לעלייה להר הבית. כל כך חריג ושונה מכל מה שמקובל ונורמטיבי בחברתנו. כל כך לא מפונק, ללא אגו.

לעיתים בהרהור מפליג הייתי רואה את יצחק יושב בלשכת הגזית יחד עם שבעים הזקנים, יושב ומלמד את הכוהנים והלוויים את שעליהם לעשות במקדש. כמומחה לענייני המקדש פונים אליו בשאלות והוא עונה בפשטות, בקצרה, בביטחון.

וי להאי שופרא דבלי בארעא.

"מוזר הייתי לאחי ונכרי לבני עמי" (תהילים ס"ט). איני יודע דבר על מצבו החברתי בבחרותו, שם בברית המועצות, כשגילה את יהדותו ובחר לעלות לארץ. אני מניח שהיה שייך למעטים, לשונים, בוודאי לא ל"זרם המרכזי" שבחר לנסוע בדרכים סלולות יותר, קלות יותר. אבל גם כשעלה לארץ והתיישב בישוב ציוני-דתי, היה בייחודו.

לפני כ-10 שנים בא אביו של יצחק לביקור. יצחק ביקש שאבוא ואכיר אותו. שוחחנו קצת באנגלית ככל שמצאנו נושא לשיחה משותפת. בשלב כלשהו שאל אותי: "בסדר, איציק רוצה להתפלל וכל זה, אבל למה הוא לא יכול להיראות כבן אדם? למה איציק כל כך מיוחד ושונה?"...

ניצוצות בודדים על ידיד נפשי יצחק אימס הי"ד, ורעייתו

אכן, ההתמקדות שלו בנושא המקדש כחלק מהמציאות האידיאלית העתידית של עם ישראל בארצו בזמן הגאולה העמידה אותו כ'קיצוני'.

רובנו עוסקים בהווה ומדברים על העתיד בספקנות, כמשהו משיחי לעתיד לבוא, בית מקדש שלישי שירד משמים. יצחק הצטרף מהר מאוד למעטים, לבודדים, למהפכנים המאמינים כי בכוחם לשנות את הקצב הטבעי של תהליכים, ואם כן – זהו תפקידם. הבית השלישי ייבנה בידינו, כך הבין את דברי הרמב"ם, ואף על פי שזו מצוות עשה לציבור ולא ליחידים הוא ראה בה חובת גברא לעשות ככל יכולתו. גם ב"כולל בית הבחירה" שבו לומדים את הלכות הקודש והמקדש היה בייחודו. בימי רביעי היה מגיע בחולצה לבנה, מאחר קצת לתחילת הלימודים, כי הרי היה צריך לחזור מעלייתו להר הבית. יושבי הספסלים בכולל לא דיברו על כך, אבל דומני כי הייתה הערכה עצומה לאדם, לאיש המתמיד מאות פעמים לעלות להר למרות המלעיגים, למרות האדישים, למרות אכזבות לעתים ממשטרה מתנכלת. הוא בשלו. אמונתו בצדקת דרכו – סם חיים הייתה לו.

בשיחות החולין שהיו לנו לא שמעתי אותו מעולם מתלונן על מצבו, על איזה שהוא קושי בפרנסה, על ההוצאות הרבות הקשורות בגידול משפחה גדולה. היינו מספיק קרובים, מספיק חברים, כדי שהיה מספר לי משהו פה ושם. הוא לא סיפר, כך הרגשתי תמיד וכך אני חושב גם היום, כי לא היה חסר לו. עבודתו בכל מיני עבודות מזדמנות ביום, בלילה ואף בהאכלת בעלי חיים בשבתות ובחגים הייתה השתדלות ראויה. מי שהכיר אותו, את סולם ערכיו ואת פעולותיו הרבות, בהתנדבות, למימוש האידיאלים הציבוריים, ידע שדאגתו לעצמו באמת הייתה משנית להשקעת כוחו למען כלל ישראל.

כאשר קרתה לו תאונה ברכבו הישן, או כאשר נאלץ להכניסו למוסך לתיקונים – סיפר לי על כך. אבל הסיפור היה אינפורמטיבי בלבד. לא הצטרפו אליו קיטור או תלונה שמקובלים במחוזותינו במקרים דומים. כל הדברים הגשמיים שהכבידו היו לא כל כך חשובים...

אין לי כל ספק ששותפותם של טליה אשתו ושל ילדיו הגדולים שראו איך אבא חי ולמען מה הוא חי – אפשרו לו לחיות כך.

כשהגיע הבן הבכור דניאל למצוות הוא קרא בשבת את הפרשה כולה, ודרש דרשה תורנית כמקובל במשפחות דתיות מושרשות. באחד מערבי השבוע קיימה המשפחה מסיבה צנועה בירושלים. ברחוב דוד ילין, בבית חב"ד, "פתחו" שני

גדליה גינזבורג

שולחנות. דומני שהיו כעשרים איש, חברי ההורים. גם אני הוזמנתי בתור "חברותא מתחיל" של יצחק. התרשמתי מרמתו הגבוהה של ה"חתן" ומהאווירה הצנועה של המסיבה, בתקופה שבה רבים מקיימים אירועים עשירים וראוותניים אבל בעלי דלות רוחנית. ביקשתי לשאת דברים באופן ספונטני ואמרתי בערך כך:

ראה דניאל, לאבא שלך לא הייתה "בר מצווה". הנסיבות שבהן גדל בבית הוריו היו תוצאות המשטר הסטליניסטי. במצב זה כמעט לא נותר כל קשר ליהדות. אבא שלך בבגרותו גילה מחדש את יהדותו, העצים אותה, בחר והצליח לעלות לארץ יחד עם אמא, ויחד גידלו אותך לתורה ולמצוות. במאבק בין סטאלין האימפרטור והאבא הבודד שלך מי ניצח? אבא שלך!

יצחק נאבק כל חייו על אמונתו, גם בארץ. לו חי עוד שנים מעטות היה מסיים בוודאי בהצלחה ובהצטיינות את לימודיו ב"מכון הרצוג", והיה מורה דרך, מדריך או מורה במוסד חינוכי, נלהב ומסור לתלמידיו. שירתו נקטעה באיבה.

שוטרים נושאי סמלים ממלכתיים של מדינת ישראל התנכלו לו, כלאו אותו, הציקו לו 'מתוקף תפקידם' בעליותיו המרובות להר הבית. לא שמעתי ממנו תלונות עליהם. הוא נהג לומר: "אנחנו אשמים במצב מכיוון שאיננו עולים מספיק". הגיע יום שאותה משטרה, ממחוז ירושלים, על עשרות רכביה ושוטריה, ארגנה לויה ממלכתית מסודרת ליצחק וטליה. אני בטוח שבין השוטרים היו כאלה שהכירו אותו ובסתר לבם אף הוקירו אותו.